

Elektronika a Mikroelektronika A4B34EM

3. přednáška

- Polovodiče
- PN přechod
- Diody
- Usměrňovače

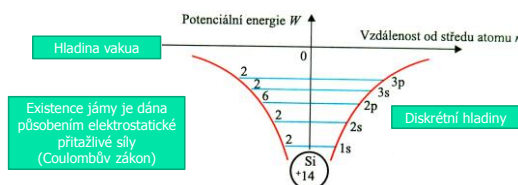
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Elektrická vodivost v pevných látkách

- Energetická pásová struktura
  - Atom křemíku Si (nejrozšířenější polovodičový materiál)

Potenciální energie elektronů osamělého atomu křemíku

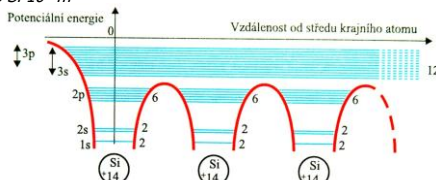

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Štěpení diskretních hladin v krystalu

- **Krystalická mřížka** – uspořádání, které se periodicky opakuje
  - Má nejkratší vzdálenost mezi atomy – *mřížková konstanta*
  - **Pauliho vylučovací princip**: žádné dva elektrony v celém krystalu nemohou existovat ve stejném kvantovém stavu
  - Proto se původní diskretní hladiny rozštěpí
  - Reálný počet hladin je dán počtem atomů v krystalu
  - Pro Si $10^{28} m^{-3}$

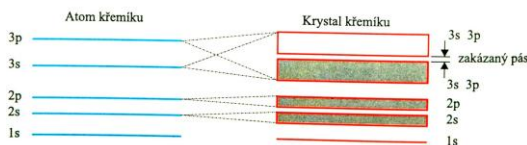

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Rozštěpení na energetické pásy (Si)

- Energetické hladiny jsou pro více atomů tak blízko, že je považujeme za **pás hodnot energií**
- Čtyři elektrony z každého atomu Si z nejvyšších hladin vytvoří **valenční elektrony**
- Pro vodivost je důležitý poslední zcela obsazený valenční pás a pás vodivostní - první částečně obsazený nebo neobsazený. Mezi těmito pásy je pás zakázaných energií.
- Rozhodují o vzájemné vazbě atomů a vlastnostech látky
- **Zakázaný pás** – mezera mezi posledním obsazeným a neobsazeným pásem

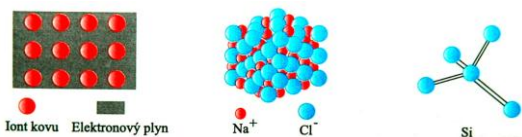

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Typy vazeb

- **Kovová** – valenční elektrony jsou vázány jen volně – elektronový plyn
- **Iontová** – málo nebo hodně zaplněný valenční pás, tvoří ionty
- **Kovalentní** – je tvořena dvěma elektrony (každý od jednoho atomu) s opačným spinem

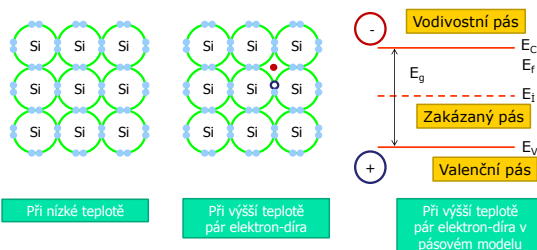

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Kovalentní vazba

- Alespoň částečná kovalentní vazba je nutná pro polovodiče
- Každý Si má čtyři valenční elektrony

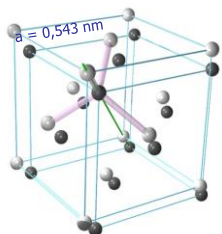

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Proč křemík ?

- Snadno dostupný - Druhý nejrozšířenější prvek v zemské kůře
- Plošně centrovaná kubická struktura
- Každý atom křemíku má čtyři sousedy se kterými tvoří vazbu

28,0885

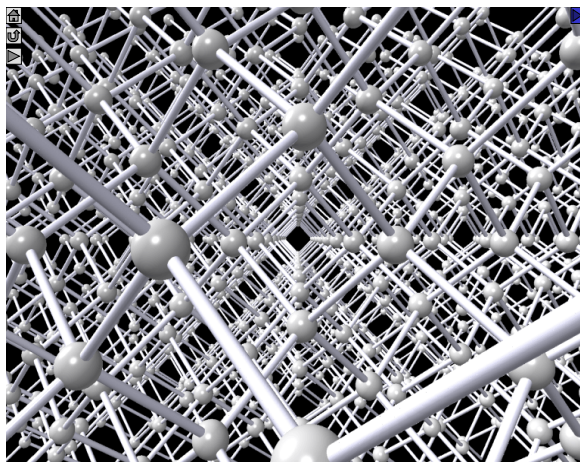
^{14}Si
2,33 g/cm³
Křemík

Proč je křemík tak oblíben?

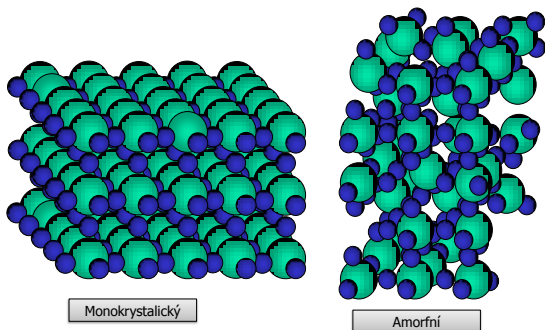
- Nejlevnější příprava vysoce čistého křemíku
- Vytváření termického oxidu – planární technologie
- Relativně vysoká hodnota měrného odporu intrinsického křemíku – 23 k Ω

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Monokrystalický a amorfní Si

Monokrystalický

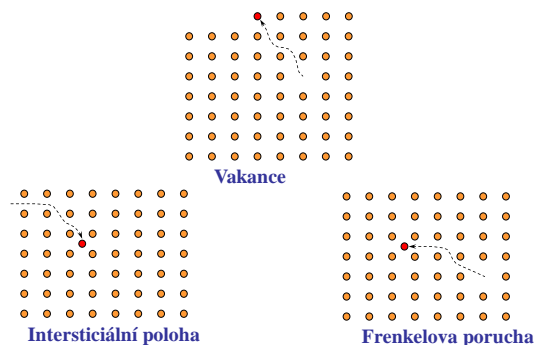
Amorfní

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Defekty v monokrystalu

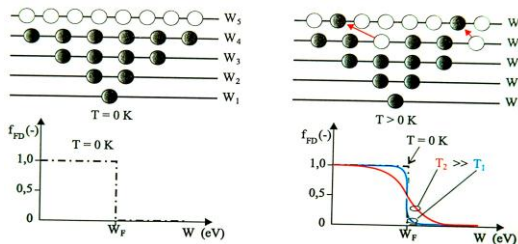
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Fermiho hladina W_F

- Fermi-Diracova rozdělovací funkce f_{FD}
  - Pravděpodobnost, že náhodně zvolený elektron obsadí interval $W + \Delta W$ z celkového množství dostupných energetických stavů

■ $f_{FD}(W_F) = 0,5$

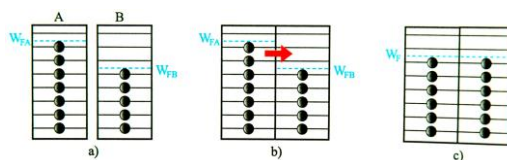

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Fermiho hladina pro dva materiály

- Dáme-li dohromady dva materiály s různou polohou Fermiho hladiny, dojde k jejímu vyrovnání a **nastane tepelná rovnováha**
- Elektronů spojeného materiálu se snaží nabýt minima energie
- Elektronů se přemístí
- Toto bude důležité pro vysvětlení PN přechodů !

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Izolanty, kovy, polovodiče

- Šířka zakázaného pásu má zásadní význam pro hodnotu elektrické vodivosti

Izolant	$\rho = 10^{14} - 10^{20} \Omega \cdot \text{cm}$
Polovodič	$\rho = 10^{-4} - 10^8 \Omega \cdot \text{cm}$
Kov	$\rho = 10^{-6} - 10^{-4} \Omega \cdot \text{cm}$

ρ - měrný odpor: $\rho = 1 / \sigma$

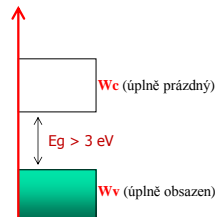

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Izolanty:

- Velikost zakázaného pásu určuje rozdíly mezi izolanty
- Vodivostní pás zůstane zcela neobsazen i při vysokých teplotách
- Vodivost bude zanedbatelná

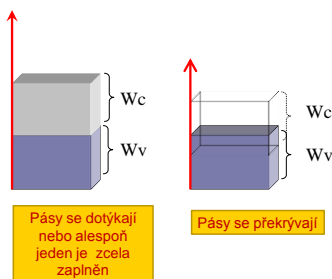
Široký zakázaný pás mezi Wc a Wv

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Vodiče:

- Vodiče mají **vodivostní pás zaplněn jen částečně** a elektrony mají k dispozici velké množství blízkých energetických stavů

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Polovodiče při nízké teplotě

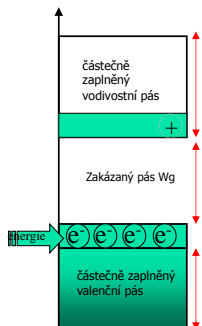
- Při nízkých teplotách je valenční pás plně obsazen a vodivostní pás je prázdný
- Polovodič se chová jako izolant
- Tepelná energie elektronů je menší než energie zakázaného pásu. Proto ji nemohou překonat

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Polovodiče

- Pokud dodáme dostatek energie elektronu e^- , který se nachází na vrchu valenčního pásu, tak překoná zakázaný pás na spodek valenčního pásu
- Elektron za sebou nechá **neobsazený energetický stav** ve valenčním pásu
- Tento neobsazený stav se nazývá **díra**
- Díry jsou nositelem **kladného náboje**
- K celkové vodivosti polovodičů **přispívají současně elektrony i díry**

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Excitační mechanismy přechodu elektronů z Wv do Wc

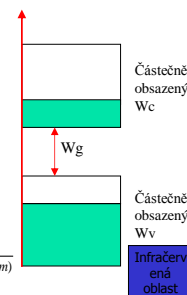
- Tepelná energie**
  - Tepelná energie** $= k \cdot T = 1.38 \times 10^{-23} \text{ J/K}$
  - Při $300 \text{ K} = 25 \text{ meV}$
  - Excitační rychlost je úměrná $\exp(-E_g / kT)$
- Elektrické pole**
  - Malé elektrické pole nestačí k excitaci elektronů v běžných polovodičích jako je Si a GaAs.
  - Elektrické pole velikosti 10^{10} V/m dodá energii elektronu k překonání cca 1 eV .
- Elektromagnetické záření**

$$E = h\nu = h \frac{c}{\lambda} = (6.62 \times 10^{-34} \text{ J} \cdot \text{s}) \times (3 \times 10^8 \text{ m/s}) / \lambda(\text{m}) \Rightarrow E(\text{eV}) = \frac{1.24}{\lambda(\text{in } \mu\text{m})}$$

$$\begin{aligned} h &= 6.62 \times 10^{-34} \text{ J} \cdot \text{s} \\ c &= 3 \times 10^8 \text{ m/s} \\ 1 \text{ eV} &= 1.6 \times 10^{-19} \text{ J} \end{aligned}$$

$$\text{Pro křemík } E_g = 1.1 \text{ eV}$$

$$\lambda(\mu\text{m}) = \frac{1.24}{1.1} = 1.1 \mu\text{m}$$

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Polovodiče

- Elektrony vytvářejí elektrický proud ve vodivostním pásu zatímco díry ve valenčním
- Díry nejsou volné částice. Vytvářejí se vázány v krystalu polovodiče. Je to vlastně chybějící elektron.
- Množství volných elektronů a děr je v intrinsickém (nedotovaném) polovodiči stejný.

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Driftová rychlost a pohyblivost

- Při nenulové teplotě se volný elektron pohybuje mřížkou tepelnou rychlostí kterou vyvolí tepelné kmity mřížky a)

$$v_T = \frac{\sqrt{3kT}}{m} = \text{cca } 10^6 \text{ m/s pro } 300K$$

- V elektrickém poli je elektronu dodávána energie vnějšího na
- pět b) a pohybuje se driftovou rychlostí

$$v_n = -u_n \cdot E$$

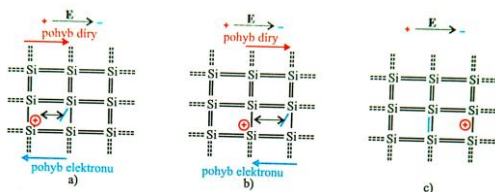
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Elektronová a děrová vodivost

- Díry se pohybují ve valenčním pásu, elektrony ve vodivostním

Pohyb díry v krystalové mřížce polovodiče

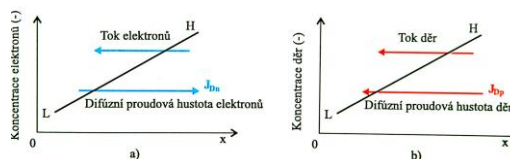

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Difúzní proud v polovodičích

- Částice (elektrony, díry) se pohybují z oblasti vysoké koncentrace do oblasti nízké koncentrace za vzniku tzv. **Difúzního proudu**

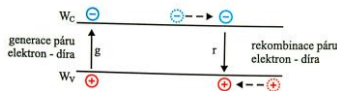

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Nevlastní polovodič

- Vlastní (intrinsická) koncentrace nosičů náboje je v polovodiči při dané teplotě konstantní
- V polovodiči dochází k generaci a rekombinaci párů elektron-díra

- Ke konstrukci elektronických součástek potřebujeme vrstvy s různou koncentrací elektronů a děr
- Dosahujeme toho tzv. **dotací vlastního polovodiče**

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

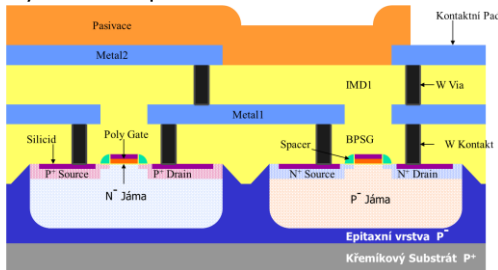
- Užitečnost polovodičů lze výrazně zvýšit použitím příměsí
- Jeden z řádově 10^7 atomů původního čtyřmocného polovodiče (Si, Ge) je nahrazen.
- Pětimocným prvem – donorem** (P, As), kdy vznikne polovodič typu N s dominantní elektronovou vodivostí
- Trojmocným – akceptorem** (B, Al, Ga), kdy vznikne polovodič typu P s vodivostí děrovou.

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

K čemu je to dobré ?

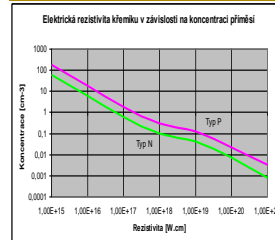
- Elektronické součástky
- Vytváření PN přechodů

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Typ vodivosti křemíku

Příměsí některých prvků - **dopantů** - lze výrazně ovlivnit elektrickou vodivost křemíku **bór, fosfor, arzén**

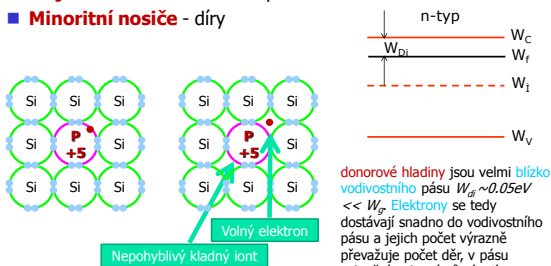
Typ vodivosti	Typ vodivosti
P (Pozitivní)	N (Negativní)
10,81 5 B Bór	30,97376 15 P Fosfor 74,9216 33 As

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Polovodič typu N

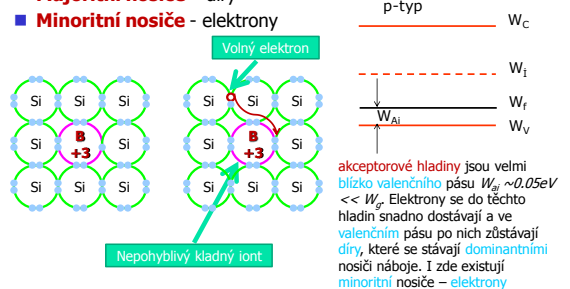
- Dotace **donorem** (prvek z páté skupiny P, As)
- Majoritní nosiče** – elektrony
- Minoritní nosiče** – díry

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Polovodič typu P

- Dotace **akceptorem** (prvek ze třetí skupiny B)
- Majoritní nosiče** – díry
- Minoritní nosiče** – elektrony

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

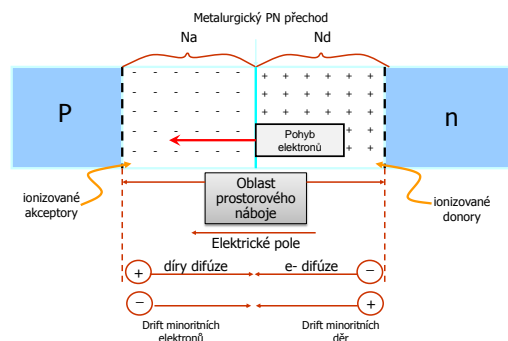
PN Přechod

PN Přechod

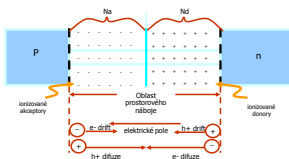
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

PN Přechod

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

PN Přechod

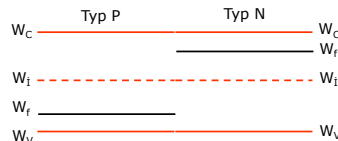
V oblasti PN přechodu dochází k **difúzi děr** do oblasti N a **elektronů** do oblasti P. V oblasti P vzniknou ionizované donory a v N ionizované akceptory. S probíhající difúzí vzniká elektrické pole, které odsává minoritní nosiče náboje z oblasti P a N. Vzniká **difúze elektronů a děr**.

- **Oblast prostorového náboje (ochozená vrstva):** Tvoří PN přechod. Nemá žádné volné nosiče náboje. Obsahuje pouze nepohyblivý náboj ionizovaných příměsí a chová se proto jako dielektrikum. Její tloušťka je dána koncentrací příměsí
- **Metalurgický přechod:** Rozhraní styku P a N polovodiče.
- **Na & Nd:** Reprezentuje množství (koncentraci) příměsí. Udává se v počtu atomů příměsí na krychlový centimetr. Obvyklý rozsah: 10^{15} to 10^{21}

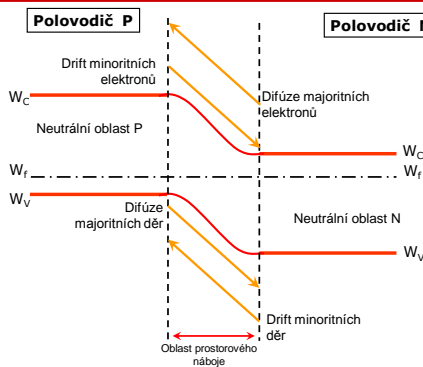
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Pásový diagram pro P-N přechod před ustanovením teplotní rovnováhy

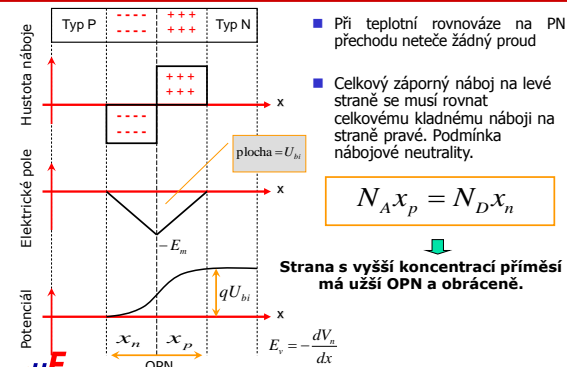
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Pásový diagram pro P-N přechod v teplotní rovnováze

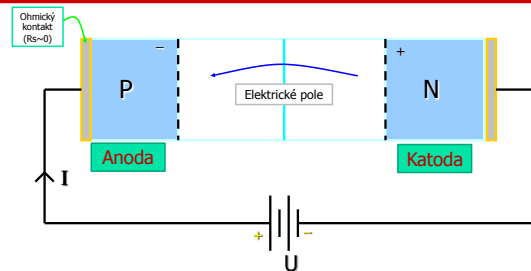
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

P-N přechod – Náboj, elektrické pole, potenciál

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

PN přechod s přiloženým vnějším napětím

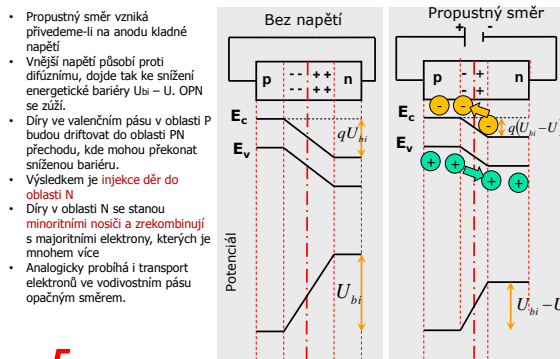

- Pro aplikované vnější napětí rozeznáváme dva případy:
  - **Propustné napětí (propustný směr)**
  - **Závěrné napětí (závěrný směr)**

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Propustný směr: $U > 0$

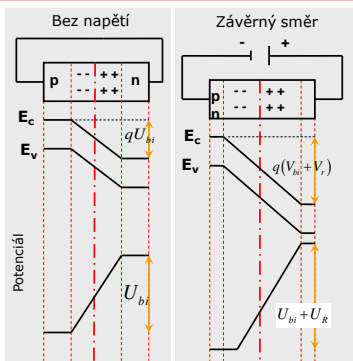
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Závěrný směr: $U < 0$

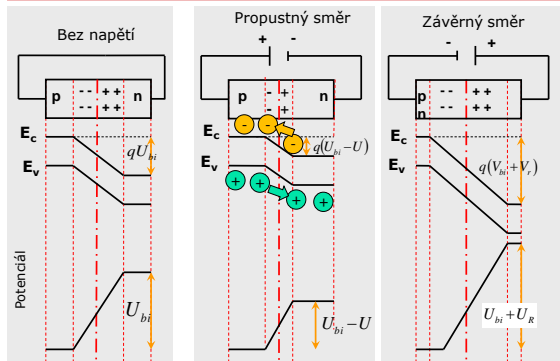
- Závěrný směr vzniká přivedeme-li na anodu záporné napětí
- Vnější napětí působí souhlasně s difúzním, dojde tak ke zvýšení energetické bariéry $U_{bi} + U_R$. OPN se rozšíří.
- Majoritní díry ve valenčním pásu v oblasti P nemohou překonat zvýšenou bariéru.
- Minoritní díry v oblasti N však PN přechod překonat mohou a jsou extrahovány v oblasti P
- Koncentrace je děr v oblasti N je velice malá, tak i vzniklý proud bude malý
- Při pokojové teplotě je proud prakticky nulový
- Tento jev probíhá analogicky i v případě elektronů ve vodivostním pásu opačným směrem.

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

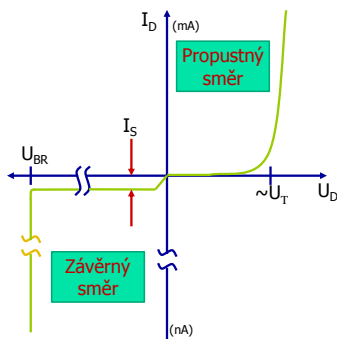
P-N přechod s vnější napětím

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Voltampérová charakteristika reálné diody

- U_D = Napětí na diodě
- I_D = Proud diodou. I_D je záporný pro závěrný směr a kladný pro propustný směr
- I_S = Závěrný saturační proud
- U_{BR} = Průrazné napětí
- U_T = Napětí bariérové

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Shockleyho rovnice

Celková proudová hustota:

$$J_{Total} = q \left[\frac{D_n n_{p0}}{L_n} + \frac{D_p p_{n0}}{L_p} \right] \left[\exp\left(\frac{qV}{kT}\right) - 1 \right] = J_o \left[\exp\left(\frac{qV}{kT}\right) - 1 \right]$$

Vynásobeno plochou:

$$I = I_o \left[\exp\left(\frac{qV}{kT}\right) - 1 \right]$$

Shockleyho rovnice

Rovnice je platná pro propustný i závěrný směr

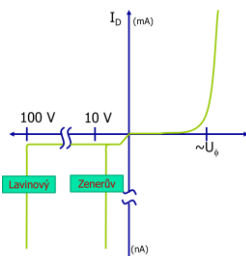
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Průrazné napětí U_{BR}

- Závěrně polarizovanou diodou teče velice malý závěrný proud.
- Při vyšších hodnotách závěrného napětí se k saturačnímu proudu I_o přičítá svodový proud vzniklý tepelnou generací v OPN
- Při určité velikosti závěrného napětí dojde k průrazu, skokovému nárůstu závěrného proudu...
- Rozeznáváme dva druhy průrazu:

- Zenerův jev (průraz)** vzniká ve vysoce dotovaných PN přechodech. Průrazné napětí okolo 6V.
- Lavinový jev (průraz)** projevuje se u méně dotovaných přechodů. Průrazné napětí vyšší než cca 14V.

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Vlastnosti reálných diod

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

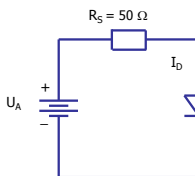
Parametry diod

Ideální dioda

Proud teče pouze jedním směrem. Ideální vodič v propustném směru a ideální izolant v závěrném směru.

Příklad: Předpokládejme ideální diodu na znázorněném schématu. Určete hodnotu proudu I_D jestliže a) $U_A = 5$ voltů (propustný směr) a b) $U_A = -5$ voltů (závěrný směr)

- a) Při $U_A > 0$ se dioda chová jako ideální vodič, proto:
 $I_D = U_A / R_S = 5 \text{ V} / 50 \text{ Ohm} = 100 \text{ mA}$
 b) Při $U_A < 0$ se dioda chová jako dokonalý izolant, proto $I_D = 0$.

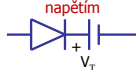

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

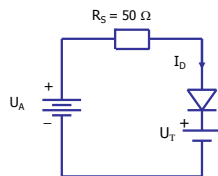
Parametry diod

Ideální dioda s prahovým napětím

Tento model je přesnější a zohledňuje potenciálovou bariéru PN přechodu, kterou reprezentujeme v modelu jako zdroj napětí zapojený sériově s diodou.

Příklad: Použijte k řešení předchozího příkladu model s prahovým napětím. Předpokládejme $U_T = 0.3$ voltů (typická hodnota pro germaniovou diodu). Určete hodnotu proudu I_D jestliže $U_A = 5$ voltů.

Při $U_A > 0$ je dioda v propustném směru a chová se jako ideální vodič:

$$0 = U_A - I_D R_S - U_T$$

$$I_D = \frac{U_A - U_T}{R_S} = \frac{4.7 \text{ V}}{50 \text{ Ohm}} = 94 \text{ mA}$$

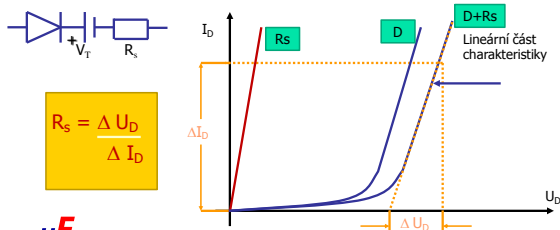
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Parametry diod

Ideální dioda s prahovým napětím a sériovým odporem

Model obsahuje sériový odpor odvozený ze sklonu lineární části charakteristiky (nebo linearizované). Typická hodnota se pro křemíkové a germaniové diody pohybuje v rozmezí 2 – 5 V.

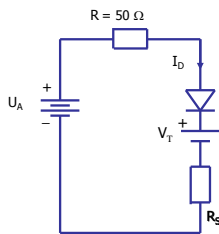
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Parametry diod

Ideální dioda s prahovým napětím a sériovým odporem

Příklad: Použijte k řešení předchozího příkladu model s prahovým napětím. Předpokládejme $U_T = 0.3$ voltů (typická hodnota pro germaniovou diodu) a $R_S = 5$ Ohm. Určete hodnotu proudu I_D jestliže $U_A = 5$ voltů.

Řešení:

$$0 = U_A - I_D R - U_T - I_D R_S$$

$$I_D = \frac{U_A - U_T}{R + R_S} = \frac{5 - 0.3}{50 + 5} = 85.5 \text{ mA}$$

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Porovnání modelů

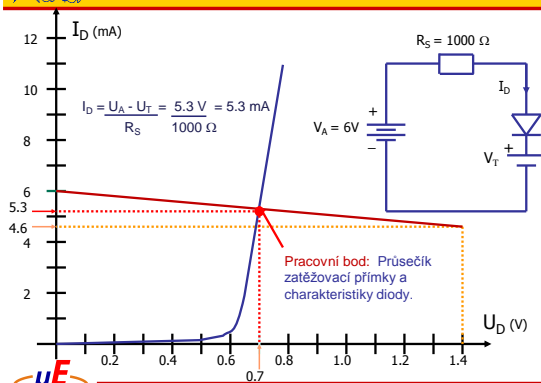
	Ideální model	Model s prahovým napětím	Model s prahovým napětím a sériovým odporem
I_D	100 mA	94 mA	85.5 mA

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Stejnosměrný pracovní bod

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

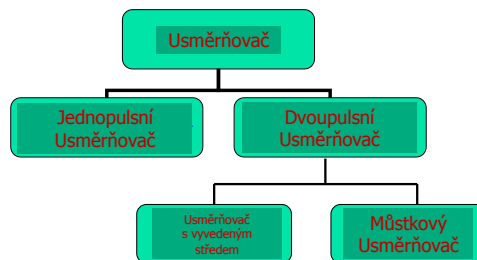
Aplikace diod Usměrňovače

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

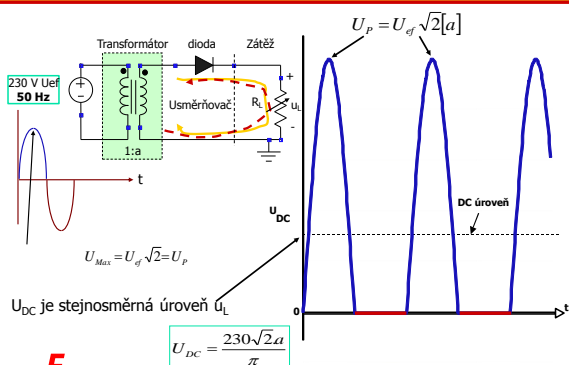
Typy usměrňovačů

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Jednopolnsí usměrňovač

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Střední hodnota jednopolnsího usměrňovače

Odvození vztahu pro střední hodnotu

$$\begin{aligned}
 U_{DC} &= \frac{1}{T} \int_0^T U \, dt \\
 &= \frac{1}{2\pi} \left[\int_0^\pi U_p \sin \theta \, d\theta + \int_\pi^{2\pi} 0 \, d\theta \right] \\
 &= \frac{U_p}{2\pi} [-\cos \theta]_0^\pi \\
 &= \frac{U_p}{\pi}
 \end{aligned}$$

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Efektivní hodnota jednopolnsího usměrňovače

Odvození vztahu pro efektivní hodnotu

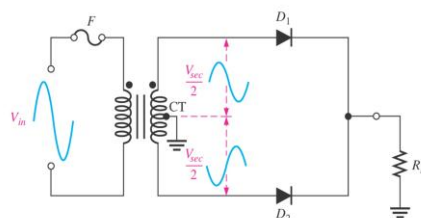
$$\begin{aligned}
 U_{ef}^2 &= \frac{1}{T} \int_0^T U^2 \, dt \\
 &= \frac{1}{2\pi} \left[\int_0^\pi U_p^2 \sin^2 \theta \, d\theta + \int_\pi^{2\pi} 0 \, d\theta \right] \\
 &= \frac{U_p^2}{2\pi} \int_0^\pi \sin^2 \theta \, d\theta = \frac{U_p^2}{2\pi} \int_0^\pi \left(\frac{1}{2} (1 - \cos 2\theta) \right) d\theta \\
 &= \frac{U_p^2}{4\pi} \left[\theta - \frac{1}{2} \sin 2\theta \right]_0^\pi \\
 &= \frac{U_p^2}{4}
 \end{aligned}$$

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

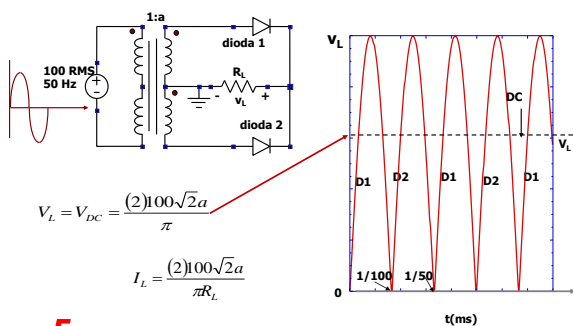
Dvoucestný usměrňovač

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Dvoucestný usměrňovač

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Střední hodnota dvoupulsního usměrňovače

Odvození vztahu pro střední hodnotu

$$\begin{aligned}
 U_{DC} &= \frac{1}{T} \int_0^T U dt \\
 &= \frac{1}{\pi} \int_0^\pi U_p \sin \theta d\theta \\
 &= \frac{U_p}{\pi} [-\cos \theta]_0^\pi \\
 &= \frac{2U_p}{\pi}
 \end{aligned}$$

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Efektivní hodnota dvoupulsního usměrňovače

Odvození vztahu pro efektivní hodnotu

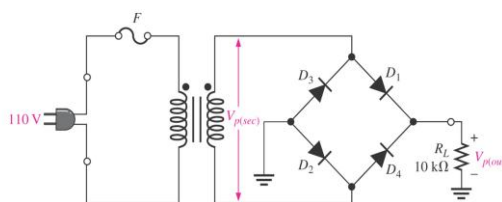
$$\begin{aligned}
 U_{rms}^2 &= \frac{1}{T} \int_0^T U^2 dt \\
 &= \frac{1}{\pi} \int_0^\pi U_p^2 \sin^2 \theta d\theta \\
 &= \frac{U_p^2}{\pi} \int_0^\pi \left(\frac{1}{2} (1 - \cos 2\theta) \right) d\theta \\
 &= \frac{U_p^2}{2\pi} \left[\theta - \frac{1}{2} \sin 2\theta \right]_0^\pi \\
 &= \frac{U_p^2}{2}
 \end{aligned}$$

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

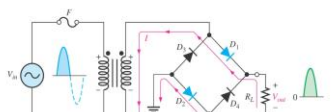
Dvoupulsní Můstkový usměrňovač

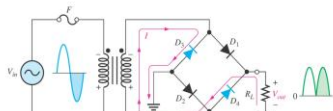
Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Dvoupulsní Můstkový usměrňovač

(a) During the positive half-cycle of the input, D_1 and D_2 are forward-biased and conduct current. D_3 and D_4 are reverse-biased.

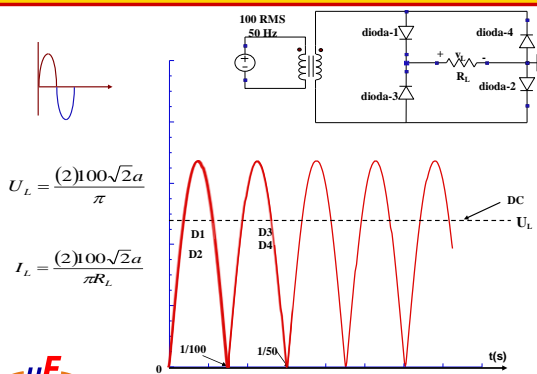
(b) During the negative half-cycle of the input, D_3 and D_4 are forward-biased and conduct current. D_1 and D_2 are reverse-biased.

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

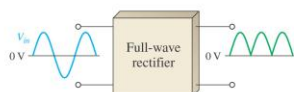
Dvoupulsní Můstkový usměrňovač

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Usměrňovač s filtrem

(a) Rectifier without a filter

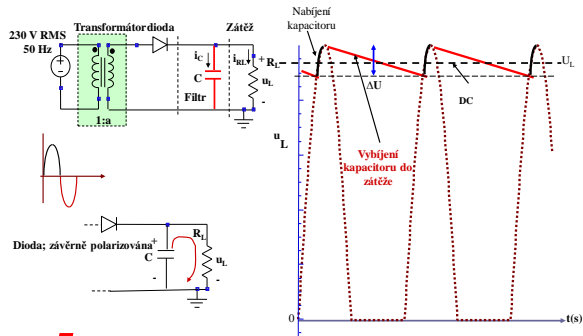
(b) Rectifier with a filter (output ripple is exaggerated)

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Filtr pro vyhlazení špiček - kapacitor

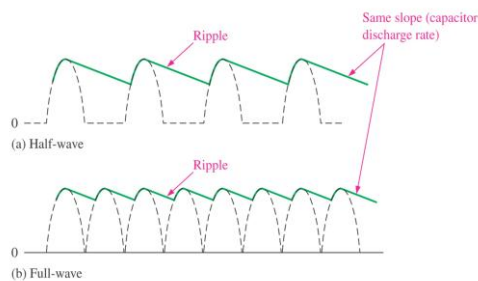

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Porovnání průběhu napětí jedno a dvou pulsního usměrňovače

stejný kapacitor a stejná zátěž

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

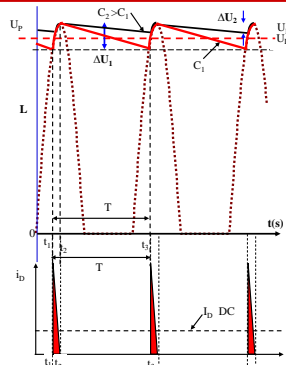

Filtr pro vyhlazení špiček – různé kapacitory

Jednocestný:

Budeli $T \lll R_L C$

$$\Delta U \approx \frac{U_p T}{R_L C}$$

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

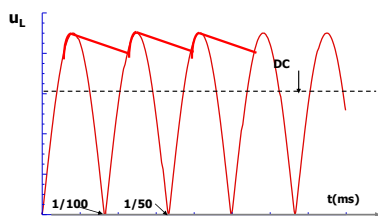
Filtr pro vyhlazení špiček – různé kapacitory

Dvoucestný:

Budeli $T \lll R_L C$

$$\Delta U \approx \frac{U_p T}{R_L C}$$

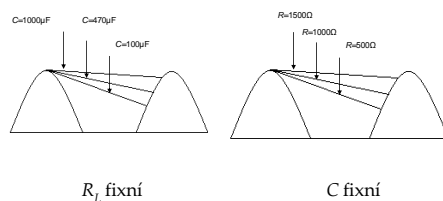
$$T \approx T/2$$

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Filtr pro vyhlazení špiček – různé kapacitory a zátěže

R_L fixní

C fixní

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Porovnání usměrňovačů

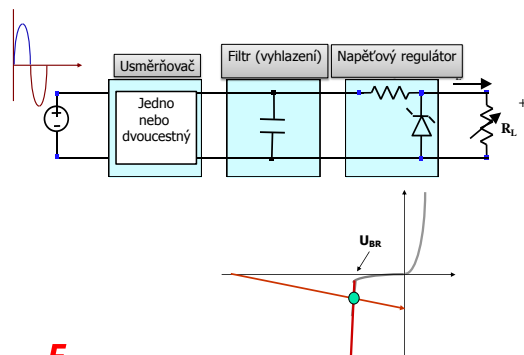
	Jednoplusní	Dvoupulsní	Můstkový
Počet diod	1	2	4
Nutnost transformátoru	Ne	Ano	Ne
Maximální účinnost	40.6%	81.2%	81.2%

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL

Stabilizovaný zdroj

Jiří Jakovenko – Elektronika a Mikroelektronika - Katedra mikroelektroniky – ČVUT FEL